

Privrženost - razlika između sigurno i nesigurno privržene djece

Čorak, Lana

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:549906>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Lana Čorak

**PRIVRŽENOST – RAZLIKA IZMEĐU SIGURNO I
NESIGURNO PRIVRŽENE DJECE**

Završni rad

Zagreb, rujan, 2021.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Lana Čorak

**PRIVRŽENOST – RAZLIKA IZMEĐU SIGURNO I
NESIGURNO PRIVRŽENE DJECE**

Završni rad

**Mentor rada: Prof. dr. sc. Renata
Miljević-Ridički**

Zagreb, rujan, 2021.

Sadržaj

Sažetak	
Summary	
1. Uvod.....	1
2. Razvoj privrženosti	2
2.1. Privrženost	2
2.2. Razvoj privrženosti.....	2
2.2.1. Faze razvoja privrženosti.....	2
3. Istraživanja privrženosti.....	3
3.1. Istraživanja Mary D. Salter Ainsworth.....	4
3.1.1. Obrasci privrženosti.....	5
3.2. Istraživanja Johna Bowlbya.....	6
4. Manifestiranje privrženosti	6
4.1. Separacijska anksioznost	7
5. Objekti privrženosti	7
5.1. Odnos majke i djeteta	7
5.1.1 Dojenje.....	9
5.2. Privrženost ocu	9
5.3. Emocionalni odnos s braćom i sestrama.....	11
5.4. Uloga baka i djedova u razvoju privrženosti	11
5.5. Važnost privrženosti prilikom posvajanja djeteta	11
6. Dječji razvoj i razvoj kompetencija	12
6.1. Dječji emocionalni razvoj – izražavanje emocija i emocionalna inteligencija sigurno i nesigurno privržene djece.....	12
6.2. Kompetencije i privrženost – odraz obrasca privrženosti na razvoj kompetencija	12
6.3. Razlika između sigurno i nesigurno privržene djece u adolescentnoj i odrasloj dobi.....	13
6.3.1. Životni ciljevi	14
6.3.2. Romantične veze.....	14
7. Ponašanja koja doprinose razvoju sigurne privrženosti.....	15
7.1. Podrška roditeljima.....	15
7.2. Utjecaj okoline.....	15
8. Čimbenici koji utječu na razvoj privrženosti	16
9. Povezanost obrasca privrženosti djeteta i ostvarivanja prijateljskih odnosa s vršnjacima.....	18
9.1. Cilj, hipoteze i problemi ispitivanja.....	18

9.2. Metoda.....	18
9.2.1. Uzorak i postupak	18
9.2.2. Instrumenti ispitivanja.....	18
9.3. Rezultati.....	18
9.4. Rasprava.....	24
10. Zaključak.....	25
11. Literatura.....	26
12. Prilozi.....	28

Sažetak

Ovaj rad objašnjava odnos privrženosti između djeteta i roditelja, odnosno skrbnika, opisuje razvoj privrženosti u djetinjstvu, prikazuje povijesni pregled istraživanja privrženosti, te radove znanstvenika koji su istraživali to područje psihologije. Privrženost je snažna veza koju dijete u ranom djetinjstvu intenzivno razvija prema osobi koja reagira na njegove signale i koja zadovoljava njegove potrebe. Osobito je važno zadovoljavanje potrebe za tjelesnim kontaktom. Opisuju se sigurni obrazac privrženosti, anksiozno-izbjegavajući obrazac privrženosti, opirući obrazac privrženosti, neorganizirano-neorijentirani obrazac privrženosti i dječje ponašanje za svaki navedeni obrazac. Prikazani su najčešći objekti privrženosti – majka, otac, braća i sestre, bake i djedovi, opisane su najčešće interakcije koje ostvaruju s djetetom i objašnjeni načini ponašanja koji pogoduju stvaranju čvrste emotivne veze s djetetom. Prikazana je razlika između djece koja su razvila siguran obrazac privrženosti i djece koja su razvila nesigurni obrazac privrženosti. Djeca koja su razvila siguran obrazac privrženosti pokazuju znatno veću razvijenost socijalnih i kognitivnih kompetencija od djece koja su razvila nesiguran obrazac privrženosti. Stil privrženosti koji pojedinac razvije u djetinjstvu ima velik utjecaj na njegovu sposobnost stvaranja vršnjačkih i prijateljskih odnosa, što je prikazano kroz ispitivanje provedeno za potrebe ovog rada. Privrženost obilježava djetinjstvo, ali ima znatan utjecaj na puno aspekata života i u adolescentnoj i odrasloj dobi. Razvoj sigurne privrženosti u djetinjstvu osigurava višu kvalitetu života.

Ključne riječi: razvoj privrženosti, socijalni i emocionalni razvoj, dječje socijalne kompetencije

Summary

This paper explains the relationship of attachment between a child and a parent or guardian, describes the development of attachment in childhood, presents a historical overview of attachment research, and the work of scientists who have researched this area of psychology. Attachment is a strong bond that a child develops intensively in early childhood toward a person who responds to his signals and who meets his needs. Meeting the need for physical contact is especially important. A secure pattern of attachment, an anxiety-avoiding pattern of attachment, a resisting pattern of attachment, a disorganized-disoriented pattern of attachment, and child behavior for each of these patterns are described. The most common objects of attachment are shown - mother, father, siblings, grandparents, the most common interactions they have with the child are described and the ways of behavior that favor the creation of a strong emotional connection with the child are explained. The difference between children who developed a safe pattern of attachment and children who developed an insecure pattern of attachment is shown. Children who have developed a secure pattern of attachment show significantly higher development of social and cognitive competencies than children who have developed an insecure pattern of attachment. The attachment style that an individual develops in childhood has a great influence on his ability to create peer and friendly relationships, which is shown through a survey conducted for the purposes of this paper. Attachment characterizes childhood, but has a significant impact on many aspects of life in both adolescence and adulthood. The development of a secure attachment in childhood ensures a higher quality of life.

Key words: child attachment development, social and emotional development, children's social competencies

1. Uvod

Kao što je dijete cjelovito biće i zahtijeva individualiziran pristup, tako je i dječji razvoj složena i kompleksna pojava i možemo ga promatrati u više dimenzija koje utječu jedna na drugu. Sve komponente razvoja su važne i treba ih promatrati kao jednako vrijedne u svim fazama razvoja. Dijete se počinje razvijati prije rođenja, a na njega utječu mnogi čimbenici. Razlikujemo tjelesni, spoznajni, emocionalni, socijalni i druge oblike razvoja. Emocionalni razvoj djetetu je posebno važan jer uz pomoć emocija koje iskazuje u obliku smiješka, plača, vokalizacije, dodira, okolini poručuje koje su njegove potrebe i želje. Dijete na njemu jednostavan i specifičan način izražava svoje osjećaje, ali s jednakom lakoćom i primjećuje osjećaje ljudi oko sebe, te reagira na podražaje koje dobiva od njih. Privrženost je odnos koji znatno doprinosi emocionalnom i socijalnom razvoju djeteta i potrebno ju je promatrati kao važan i značajan dio dječjeg života (Starc, Čudina-Obradović, Pleša, Profaca, Letica, 2004).

Svi utjecaji na dijete u prvim godinama života iznimno su važni i određuju njegov kasniji razvoj i funkcioniranje u zajednici. Privrženost je odnos koji čini jednu od najvažnijih točaka na putu dječjeg razvoja, ali ona utječe i na brojne komponente života individue u svim životnim razdobljima. Važno je djetetu pružiti toplinu, ljubav, reagirati na njegove potrebe i truditi se ispuniti ih, te imati na umu da osobe u djetetovu okruženju predstavljaju njegove modele od kojih će učiti (Miljević-Ridički, R., 2017).

2. Razvoj privrženosti

2.1. Privrženost

Privrženost se smatra mehanizmom kroz koji dijete i roditelj (ili druga djetetu bliska osoba) stvaraju odnos pun povjerenja i sigurnosti kroz kontakt, dodir, govor i pronalaženje načina kroz koje se što uspješnije zadovoljavaju dječje potrebe i želje (Radić, 2020).

Kada govorimo o privrženosti djeteta i odrasle osobe, uglavnom se misli na majku jer ona u pravilu provodi najviše vremena s djetetom, ali dijete može razviti osjećaj privrženosti prema bilo kojoj osobi koja mu pruža kvalitetnu i konstantnu nježnost i toplinu, a možemo se susresti i s pojavom višestruke privrženosti (Starc i sur., 2004).

2.2. Razvoj privrženosti

Razvoj privrženosti je važan dio socio-emocionalnog razvoja djeteta. Očituje se bliskosti djeteta i skrbnika (roditelja) kroz pokazivanje raznih oblika nježnosti i izražavanja sreće djeteta u blizini roditelja, te straha pri odvajanju. Privrženost se razvija iz biološke potrebe za dodiranjem i njeno uspostavljanje važno je za razvoj živčanih struktura individue (Starc i sur., 2004).

Sukladno gore navedenom, za razvoj povjerenja djeteta važan je dodir i pažnja, jer kroz njih se razvija samopouzdanje i povjerenje u ljude koji su u njegovu životu (Miljević-Ridički, R., 2017).

2.2.1. Faze razvoja privrženosti

Starc i sur. navode četiri faze razvoja privrženosti. Prva faza traje od djetetova rođenja do navršenih šest tjedana života i naziva se faza preprivrženosti. U toj fazi dijete prepoznaje majku, smije se ljudima u svojoj okolini, promatra ih i umiruje se prilikom nježnog fizičkog kontakta i nježnog govora, posebice majčinog. Druga faza traje od šestog tjedna do šestog, odnosno osmog mjeseca djetetova života i naziva se faza nastajanja privrženosti. U toj fazi izraženija je razlika u količini djetetovih pozitivnih reakcija prema skrbniku u odnosu na druge osobe koje ga okružuju. U dobi od dva mjeseca dijete se i dalje vidljivo veseli svim ljudima, ali ipak primjetno izražava veće veselje prema skrbniku. U blizini skrbnika dijete se umiruje, ali ne pokazuje strah pri odvajanju od njega. Treća faza traje od šestog, odnosno

osmog mjeseca do osamnaestog, odnosno dvadeset i četvrtog mjeseca djetetova života i naziva se faza jasno izražene privrženosti. U ovoj fazi jasno možemo primijetiti da dijete najslobodnije istražuje u blizini skrbnika, ne voli odvajanje od njega i skrbnikova prisutnost pruža mu uporište i osjećaj sigurnosti. U dobi od šest mjeseci dijete pokazuje strah od ljudi koji mu nisu poznati, a smiruje ga prisustvo skrbnika. Četvrta faza traje od osamnaestog mjeseca do druge, odnosno treće godine djetetova života i naziva se faza recipročnog odnosa. Djeca imaju potrebu da skrbnik promatra njihove postupke, počinju pokazivati i znakove ljubomore koja može odražavati prisustva privrženosti. U ovoj fazi djeca uz pomoć objašnjenja i razgovora prihvaćaju odvajanja od skrbnika i počinju razumijevati da je odvajanje samo trenutačno, a ne i trajno stanje (Starč i sur., 2004).

Vasta, Haith i Miller (2005) navode tri faze razvoja privrženosti, a to su faza nediskriminativnih socijalnih reakcija, faza diskriminativnih socijalnih reakcija i faza usmjerene privrženosti. Faza nediskriminativnih socijalnih reakcija traje od rođenja do drugog mjeseca djetetova života i karakterizira ju dječje zanimanje za sve osobe u njegovu okruženju, ali i privlačenje pažnje majke (uglavnom kroz plakanje i vokaliziranje) kao osobe čiju blizinu najviše preferira. Faza diskriminativnih socijalnih reakcija traje od drugog do sedmog mjeseca djetetova života i karakterizira ju razlika u ponašanju djeteta prema poznatim i nepoznatim osobama. Sada dijete puno izraženije preferira kontakt s primarnim objektom privrženosti i osobama s kojima ima svakodnevni kontakt. Faza usmjerene privrženosti nastupa u osmom mjesecu djetetova života i traje do dvadeset i četvrtog mjeseca, odnosno do druge godine. Tu fazu karakterizira vidljiv strah od stranaca i traženje skrbnika kao sigurnog utočišta.

3. Istraživanja privrženosti

Razvoj u ranom djetinjstvu ima važan utjecaj na procese koji će se događati tijekom cijelog života pojedinca. Pojedina razdoblja razvoja djeteta nazivamo *osjetljiva razdoblja u životu*, jer je u tim razdobljima neurološki sustav najosjetljiviji za specifične podražaje, što znači da u tom periodu najlakše učimo i usvajamo pojedina znanja i sposobnosti, te da se u tim razdobljima aktivno razvijaju točno određene strukture u djetetovu mozgu. Osjetljivo razdoblje za razvoj privrženosti traje od rođenja do kraja druge godine djetetova života (Miljević-Ridički, R., 2017).

Privrženost je prisutna i kod nekih životinjskih vrsta, pa su znanstvenici promatrali taj fenomen i kod životinja.

Lorenz je promatrao ponašanje životinja neposredno nakon što su donesene na svijet i pretpostavio je kako postoji osjetljivo razdoblje za razvoj privrženosti (Molnar, 2012).

Harlow i Harlow su proveli istraživanje s dva majmuna i zamjenskim majkama. Zamjenske majke su mladunčadi osiguravale hranu. Jedna majka bila je izrađena samo od žice, a druga je bila obložena mekanim materijalom. Mladunčad se znatno dužu količinu vremena zadržavala na majci koja je obložena mekanim materijalom, što govori o tome kako samo zadovoljenje potrebe hranjenja nije najvažnije pri uspostavljanju emocionalne veze djeteta i majke (Molnar, 2012).

Nakon nekoliko mjeseci majmunčići su smješteni u okruženje u kojemu su obitavali i ostali pripadnici njihove vrste. Primijećeno je da teže ostvaruju kontakte s drugim majmunima i pokazuju abnormalno spolno ponašanje. Iz toga možemo zaključiti da je veza dojenčeta i majke važna za daljnji razvoj jedinke i utječe na stvaranje bliskih veza u kasnijim razdobljima života (Molnar, 2012).

3.1. Istraživanja Mary D. Salter Ainsworth

Kroz cjeloživotno djelovanje u području razvojne psihologije Mary D. Salter Ainsworth kroz svoje znanstvene radove dala je velik doprinos razumijevanju odnosa privrženosti. Predstavila je *Eksperimentalnu paradigmu ispitivanja u nepoznatoj situaciji* koja je služila za procjenu tipa, odnosno jačine, privrženosti djeteta. Paradigma se sastoji od osam epizoda i u njima sudjeluju majka, dijete i nepoznata osoba. Kroz izmjenu osoba u prostoriji u kojoj je dijete, promatra se djetetovo istraživanje i djelovanje u trenucima kada je majka prisutna, reagiranje na prisutnost strane osobe, reakcija na odvajanje od majke, te reakcija na ponovni sastanak s majkom nakon odvajanja (Milović, 2018).

3.1.2. Obrasci privrženosti

Ainsworth razlikuje tri oblika privrženosti. Prvi oblik je sigurna privrženost. Djeca koja su razvila sigurnu privrženost jasno pokazuju ljubav prema roditelju i s lakoćom ostvaruju blizak odnos s osobama u najbližem okruženju, samopouzdana su i posjeduju visoke kognitivne sposobnosti, aktivno istražuju okolinu u blizini skrbnika, te prilikom odvajanja od njega povremeno plaču, no umiruju se čim se skrbnik vrati. Drugi tip je anksiozno-izbjegavajuća privrženost. Djeca koja su razvila ovakav oblik privrženosti ne pridaju puno pozornosti roditelju dok je prisutan, ne izražavaju negodovanje prilikom odvajanja i ne pokazuju strah od nepoznate osobe, nakon što se roditelj vraća u prostoriju ne prilaze mu i nije jasno vidljivo veselje zbog njegova povratka. Treći tip je opiruća privrženost. Opiruća privrženost se manifestira intenzivnijom potrebom djeteta da bude u blizini roditelja, privlačenjem pažnje, neaktivnim istraživanjem okoline dok je roditelj prisutan, te ljutnjom i neutješnošću nakon roditeljeva povratka. Djeca koja su razvila drugi ili treći tip privrženosti nisu razvila sigurnu privrženost. Do razvoja anksiozno-izbjegavajuće ili anksiozno-opiruće privrženosti dolazi zbog toga što djeca sa skrbnikom nisu izgradila odnos pun povjerenja, a to se u budućnosti odražava otežanom sposobnošću stvaranja bliskih i stabilnih odnosa (Miljević-Rički, R., 2017; Berk, 2008).

Ainsworthina učenica Mary Main dodaje i četvrti tip privrženosti koji nazivamo neorganizirano-neorijentirani obrazac. Djeca koja pripadaju tom obrascu, razvila su najnesigurniji tip privrženosti. Neorganizirano-neorijentirani obrazac manifestira se neobičnim reakcijama djece na roditeljev povratak, kao što su naknadno plakanje nakon prvotnog umirenja, nezainteresiranost, ravnodušnost, ukočenost (Milović, 2018; Berk, 2008).

Nakon provedbe osam epizoda, na temelju ponašanja djeteta procjenjuje se da li je uspostavljena sigurna, anksiozno-izbjegavajuća, anksiozno-opiruća privrženost ili neorganizirano-neorijentirana privrženost (Milović, 2018; Berk, 2008).

Ainsworth smatra kako su djeca koja su razvila siguran tip privrženosti spremnija istraživati i eksperimentirati jer znaju da će im skrbnik pružiti pomoć ako ju zatrebaju, odnosno reagirati na signale koje im šalju (Radić, 2020).

3.2. Istraživanja Johna Bowlbya

Psiholog John Bowlby donosi nam puno saznanja o dječjoj privrženosti. Kroz njegov rad na tom području znanstvenici dobivaju kvalitetniju sliku koja pomaže u danjem istraživanju i razumijevanju privrženosti.

Bowlby je kroz proučavanje dva dječaka odvojena od majke donio zaključak kako je blizina majke važna za danji razvoj pojedinca i kako privrženost majci djetetu osigurava veću vjerojatnost za preživljavanjem (Molnar, 2012; Milović, 2018).

Smatrao je kako veza koja se stvara između majke i djeteta nije isključivo nastala zbog toga što majka djetetu osigurava hranu, nego zbog topline i emocionalne bliskosti koju dijete dobiva od nje, pa tako i u trenutku samog hranjenja (Molnar, 2012). On iznosi hipotezu kako se ta veza počinje stvarati zahvaljujući fizičkim podražajima ugone i zadovoljenja potreba, ali kroz prolazak vremena privrženost se sve više počinje učvršćivati zahvaljujući emocionalnoj ugoni, a ne fizičkoj (Milović, 2018).

Prema Bowlbyu u trenucima stresa možemo posebno jasno uočiti privrženost između majke i djeteta (Radić, 2020). On zaključuje da djeca koja su privrženata majci u trenucima kada osjećaju stres traže majčinu blizinu i utjehu (Molnar, 2012).

4. Manifestiranje privrženosti

Razdoblje u kojemu dijete najizraženije pokazuje znakove privrženosti traje od šestog do petnaestog mjeseca života, a nakon treće godine možemo primijetiti smanjenje fizičkog kontakta sa skrbnikom i povećanje straha od osoba koje nisu poznate ili s koje je minimalno susretalo (Starč i sur., 2004).

Dijete kroz razne načine privlači ljude iz okoline, a pogotovo skrbnika. Ono skreće pažnju na sebe i odaje svoju potrebu za kontaktom i bliskošću. Ponašanja kojima djeca skreću pažnju na sebe su najčešće smijanje i plakanje. Kroz takvo manifestiranje osjećaja i takvo ponašanje djeca si osiguravaju blizinu skrbnika i traže njihovu zaštitu kada osjećaju strah i neugodu (Lipovac, 2018).

4.1. Separacijska anksioznost

Separacijska anksioznost počinje se pojavljivati kada dijete navrší pet mjeseci, svoj vrhunac doseže između desetog i petnaestog mjeseca, te se nakon toga postupno smanjuje (Berk, 2008).

Prilikom odvajanja od bliske osobe dijete je uznemireno jer mu godi blizina, pažnja i sigurnost skrbnika i kada se skrbnik udalji od njega ono nije sigurno kada će i hoće li se osoba vratiti. Samim odlaskom skrbnika iz djetetova vidna polja, dijete gubi bazu za sigurno istraživanje i time si smanjuje mogućnost eksperimentiranja i manipuliranja predmetima u prostoru (Starč i sur., 2004).

5. Objekti privrženosti

5.1. Odnos majke i djeteta

Majka kao osoba koja u djetinjstvu predstavlja primarni objekt privrženosti ima najveću ulogu u razvoju odnosa privrženosti s djetetom. Uspješnost zadovoljavanja dječjih potreba najbolje možemo promatrati u svakodnevnim trenucima kao što su hranjenje, plakanje i ostvarivanje fizičkog kontakta s djetetom. Majke sigurno privržene djece prepoznaju kada je dijete gladno, koja brzina hranjenja odgovara djetetu, kolika količina hrane mu je potrebna, uspješno umiruju djecu kada plaču, ostvaruju kvalitetan i topao fizički kontakt s djetetom, te prilagođavaju sve svoje postupke djetetovim potrebama s ciljem da provedu što više vremena s djetetom (Vasta, Haith i Miller, 2005).

Majke sigurno privržene djece emocionalno su stabilne, posjeduju visoku razinu energije, organizirane su, uglavnom ne pokazuju znakove mentalne bolesti, ne pokazuju izražene znakove depresije, stalno prisutne anksioznosti i ekstrovertirane su. Ekstrovertiranost osobe podrazumijeva potrebu za kontaktom s drugim ljudima i potrebu za održavanjem tog kontakta. Kako bi se kontakt održao osoba mora biti prilagodljiva i težiti traženju kompromisa i ravnoteže. Te karakteristike su značajne i u stvaranju odnosa s djetetom. Majke nesigurno privržene djece su u prosjeku emocionalno nestabilnije, osjećaju visoku razinu anksioznosti, manje su samouvjerene i samostalne u odnosu na majke sigurno privržene djece. Anksioznost onemogućuje majci da se posveti svome djetetu dovoljno jer

ona osjeća visoku razinu napetosti koja sprječava mogućnost umjeravanja na djetetove potrebe (Cakić, Marjanovič-Umek, 2013).

Prema Bowlbyju kroz razvoj privrženosti u djetinjstvu stvaramo unutrašnji radni model. Model podrazumijeva naša predviđanja o količini potpore koju će nam bliske osobe pružiti u trenucima u kojima proživljavamo stres ili koje izazivaju intenzivne emocije. Unutrašnji radni model koji pojedinac stvori u djetinjstvu utjecat će na socijalne interakcije i emocionalno doživljavanje istih kroz cijeli život (Berk, 2008). Internalizirani radni model pojedinca formira stavove i uvjerenja osobe, te iskustva koja je doživio u prošlosti prenosi na buduće događaje, odnosno usmjerava i utječe na njihovo ponašanje u budućnosti (Posavec, 2019).

Vrsta majčinog unutrašnjeg modela uglavnom odgovara određenom obrascu privrženosti djeteta. Kada je majčin unutrašnji model autonomni, odnosno sigurni, one pokazuju visoku sposobnost zadovoljavanja dječjih potreba i djeca razvijaju siguran obrazac privrženosti. Kada je majčin unutrašnji model odbijajući one ne prenose djetetu dovoljnu količinu emocija i topline, te dijete razvija izbjegavajuću privrženost. Preuključenom unutrašnjem modelu majke odgovara opirući obrazac privrženosti djeteta. Majke s takvim modelom iskazuju veliku količinu emocija i trude se zadovoljiti dječje potrebe, ali nisu dosljedne. Majke s nerazriješenim modelom posjeduju odlike svih prethodno navedenih modela i njihova djeca razvijaju neorganizirano-neorijentirani obrazac privrženosti (Milović, 2018; Berk, 2008). Kada majke u vlastitom djetinjstvu nisu imale zadovoljene potrebe i razvile su jedan od nesigurnih oblika privrženosti, veća je šansa da niti njihovo dijete neće razviti siguran oblik privrženosti (Ždero, 2005). Ako roditelj objektivno procjeni kvalitetu svog ranog odnosa s objektom privrženosti i razumije važnost uspostavljanja emocionalne veze u ranoj dobi, iako je on imao uspostavljenu nesigurnu vezu s vlastitim djetetom može razviti siguran i stabilan odnos (Mihaljević, 2019).

Prema Eriksonu prva godina života važna je za uspostavljanje povjerenja. Najčešće se povjerenje ili nepovjerenje odnosi na odnos s majkom (ili drugom osobom koja s djetetom provodi značajnu količinu vremena i u tom vremenu s djetetom ostvaruje bliski kontakt). Ako majka reagira na djetetove pozive i uspješno zadovoljava djetetove potrebe, pokazujući radost i strpljenje u tom procesu, dijete će steći povjerenje i razviti će sigurnu privrženost. Ako majka ne reagira na djetetove pozive i neadekvatno zadovoljava djetetove potrebe, pokazujući nezainteresiranost, strah i pretjeranu brigu, dijete će razviti nepovjerenje i

nesigurni obrazac privrženosti koja se u odrasloj dobi može odražavati kroz poremećaje raspoloženja i teže ostvarivanje bliskih odnosa (Miljević-Ridički, R., 2017).

Jedan od oblika psihičkog zlostavljanja i zanemarivanja djeteta je prijetnja djeci da će izgubiti objekt privrženosti ukoliko se ne budu ponašala na određen način i ismijavanje djeteta kada ono jasno pokazuje svoju privrženost prema određenoj osobi. Djeci objekt privrženosti predstavlja veliku važnost i ponašanje koje uključuje pojavu straha kod djeteta uvezi istoga nije u interesu djeteta (Ždero, 2005).

5.1.1. Dojenje

Dojenje djeteta ima važnu ulogu u razvoju privrženosti između majke i djeteta. Ono ima mnogo benefita i za majku i za dijete. Tri benefita su izdvojena kao najvažnija, a to su prehrana, očuvanje i njegovanje zdravlja i razvijanje privrženosti, odnosno emocionalne povezanosti. Zbog tih benefita promiče se dojenje i osnovane su mnoge udruge i programi koji pomažu majkama informiranjem i potporom (Grgurić, J., 2017).

Istraživanja koja su provedena o utjecaju dojenja na razvoj privrženosti pokazala su da su dojena djeca češće zadovoljna i nježna, a rjeđe nezadovoljna i uznemirena. Kroz proces dojenja majke dodiruju dijete, nježne su prema njemu, uspostavljaju kontakt dodirom i pogledom u puno većoj količini nego kada dijete hrane bočicom. Bliskost majke i djeteta koja obilježava ovaj proces kod majke potiče veću osjetljivost i lakše prepoznavanje dječjih signala što joj onda omogućuje pravovremeno zadovoljavanje dječjih potreba (Kocijan, 2019).

5.2. Privrženost oca

Kada govorimo o dječjoj privrženosti skrbniku, iako najčešće mislimo na odnos majke i djeteta, djeca razvijaju privrženost i prema drugim ljudima s kojima provode puno vremena i s kojima su bliski i to nazivamo razvijanje višestruke privrženosti. U prvom redu je to otac, a zatim bake djedovi i odgojitelji (ukoliko dijete pohađa jaslice ili vrtić) (Milović, 2018).

Dugo se nije pridavalo dovoljno pažnje i nije se u dovoljnoj mjeri proučavao odnos djeteta i oca, nisu provedena istraživanja, niti su pisani stručni i znanstveni radovi o dotičnoj tematici. Dijete i otac razvijaju emocionalni odnos najčešće kroz razmjenjivanje fizičkog

kontakta i u igri, što je drugačiji način uspostave privrženosti nego u majke i djeteta (Milović, 2018). U zadnjih nekoliko desetljeća sve se više mijenja uloge koje muškarci i žene zauzimaju u društvu, te se njihova prava i obveze postepeno izjednačuju. Zbog toga se javlja povećan opseg posla majki izvan obitelji, a to zahtjeva veći angažman očeva u odgoju djece. To je jedan od razloga zašto očevi danas puno više sudjeluju u odgoju djece. Zadnja tri desetljeća smanjena je razlika u vremenu koju majke i očevi provode s djecom, što znači da očevi posvećuju djeci skoro jednaku količinu vremena kao i majke, ali u najvećem broju majke i dalje zadržavaju ulogu primarnog skrbnika djeteta. Kultura također utječe na interakcije oca i majke s djecom. U većini zemalja prihvaćeno je da bi majka trebala biti primarni objekt privrženosti djeteta, a u zemljama u kojima se jako naglašava vrijednost obitelji i važnost kvalitetnih obiteljskih odnosa očevi su puno više zainteresirani za igru i kontakt s djetetom. Novorođenčad radije bira majku kao objekt privrženosti, a dječaci u predškolskoj, školskoj i adolescentskoj dobi preferiraju oca kao objekt privrženosti. Kada su očevi svjesni svoje uloge i obveze prema djetetu, te rado sudjeluju u njegovu odgoju, oni u pravilu stvaraju zdrav i čvrst emotivni odnos s djetetom. U nekim slučajevima majke ne dopuštaju očevima da se dovoljno uključe u odgoj djeteta, čime oni ostaju izolirani i nemaju priliku za stvaranjem odnosa sigurne privrženosti. Majke koje su svjesne očeve uloge u dječjem razvoju i prihvaćaju roditeljsku ulogu dovoljno odgovorno potiču očeve na česte interakcije s djecom i stvaraju prilike za iste (Ćosić, 2017).

Majke uglavnom djetetu pružaju njegu, češće brine o dječjoj higijeni, rutinama, čitaju s njima, pjevaju, izgovaraju brojalice, malešnice, cupkalice. Očevi vrijeme koje posvete djeci uglavnom provode u igri koja uključuje puno fizičke pokretljivosti. Takva „podjela uloga“ prisutna je u većini obitelji zato što majke duže vremena ostaju uz djecu nakon poroda, a očevi su jedan dio dana na poslu. U slučajevima kada majka odlazi na posao, a otac ostaje s djetetom, on se igra jednakim načinom kao i dotad, samo dodatno preuzima zadatke njegovanja djeteta i ostalih interakcija s djetetom koje su navedene kao karakteristične za majku (Berk, 2008).

Očevi svojim djelovanjem kroz postavljanje raznih izazova kod djece uglavnom potiču razvijanje specifičnih osobina. Tako djeca kroz interakcije s ocem uče preuzimati rizik, suočavati se sa strahom i načine na koje ga mogu savladati. Razvoj nesigurne privrženosti između djeteta i oca izražajnije i dominantnije utječe na otežani razvoj dječjih socijalnih kompetencija (Ćosić, 2017).

5.3. Emocionalni odnos s braćom i sestrama

Prinova u obitelji donosi promjenu načina života svih njenih članova. Roditelji su angažirani oko mlađeg djeteta i posvećuju mu puno pažnje i vremena, a dijete koje je dobilo mlađeg brata ili sestru mora dijeliti svoje roditelje s nekim drugim. Djeca zbog toga mogu postati zahtjevnija, ljubomorna i tražiti više pažnje nego dotad. Uglavnom se takvi trenutci zbunjenosti i nezadovoljstva novim članom obitelji mijenjaju. Mlađe dijete se kroz vrijeme počinje osjećati zaštićeno i mirno u prisustvu starijeg djeteta. U stvaranju pozitivnih odnosa između djece veliku ulogu igra majka. Ako je majka topla, nježna, puna razumijevanja i strpljenja prema djeci, veća je vjerojatnost da će djeca razviti pozitivan odnos i uživati u vremenu koje provode zajedno (Berk, 2008).

5.4. Uloga baka i djedova u razvoju privrženosti

Bake i djedovi česti su sudionici u odgoju djece i pomažu roditeljima u tom kompleksnom procesu na razne načine. Djeca su u mlađoj dobi podjednako bliska s bakom i djedom, a u adolescentnoj dobi se udaljuju od njih (kao i od roditelja) te savjete i podršku traže kod prijatelja i vršnjaka (Milović, 2018).

Bake i djedovi kroz sudjelovanje u odgoju također zadovoljavaju dječje potrebe, sudjeluju u igri s djecom i stvaraju s njima zdrav, topao odnos. Takav odnos ima ulogu u razvoju dječje privrženosti, a posebno je važan za stvaranje osjećaja povjerenja i sigurnosti kod djece, zbog kojega će lakše uspostavljati veze s ostalim ljudima kroz život. U situacijama kada dijete odrasta s bakom i djedom, oni umjesto majke i oca mogu postati primarni objekti privrženosti (Milović, 2018).

5.5. Važnost privrženosti prilikom posvajanja djeteta

U postupku posvajanja djeteta socijalni radnici posjećuju udomitelje s djetetom i procjenjuju kakva je njihova skrb za dijete, kakvi su emocionalni odnosi, te kakav obrazac privrženosti je prisutan. Također, nije preporučljivo, ako postoji druga opcija, da djeca do sedme godine borave u ustanovama za djecu jer je to razdoblje važno za stvaranje privrženosti djeteta i bliske mu osobe. Na ovom primjeru možemo uvidjeti koliko je privrženost važna i kolika se važnost pridaje istoj u postupcima koji određuju dječji život (Sladović Franz, B., 2017).

6. Dječji razvoj i razvoj kompetencija

6.1. Dječji emocionalni razvoj-izražavanje emocija i emocionalna inteligencija sigurno i nesigurno privržene djece

Emocije su sveprisutne i veoma naglašene u male djece. Djeca ih doživljavaju intenzivnije i izražajnije ih interpretiraju nego odrasli. Sigurno privržena djeca uglavnom nauče izražavati emocije na primjeren način i lakše podnose situacije u kojima osjećaju stres. Nesigurno privržena djeca sklonija su neprimjerenom izražavanju emocija, teže se nose s osjećajem stresa i ne pokazuju vješto snalaženje u komunikaciji i trenuteima socijalizacije (Brajša-Žganec, 2003).

Ovisno o obrascu privrženosti koji je prisutan kod određenog djeteta, ono reagira na podražaje iz svoje okoline. Sigurno privržena djeca lakše se snalaze u neugodnim situacijama i uspješnije kontroliraju emocije od nesigurno privržene djece (Žigmundić, 2016). Djeca koja su razvila sigurnu privrženost pokazuju pozitivnu korelaciju sa svim komponentama emocionalne inteligencije, dok djeca koja su razvila neki od nesigurnih tipova privrženosti posjeduju negativnu korelaciju s nekim ili svim komponentama emocionalne inteligencije (Žigmundić, 2016). Sigurna privrženost rezultira i visokim stupnjem samopouzdanja, samoregulacije, prilagodljiviji su, lakše se nose sa stresnim situacijama, lako prepoznaju izvore problema i uspješno ih rješavaju. Te vještine od djetinjstva pojedincu osiguravaju bolji životni uspjeh i samim time im omogućava ispunjenje njihovih mogućnosti na visokom nivou. Zahvaljujući tome pojedinac uspijeva održavati kvalitetne prijateljske i romantične odnose, te ostvaruje bolju komunikaciju u poslovnom i obiteljskom okruženju (Žigmundić, 2016).

6.2. Kompetencije i privrženost – odraz obrasca privrženosti na razvoj kompetencija

Obrazac privrženosti koji je prisutan kod djeteta ima utjecaj na razvoj dječjih kompetencija. Vjerojatno je da će dječje kompetencije biti razvijene na određen način ovisno o tome da li je ono razvilo sigurnu ili nesigurnu emotivnu vezu. Nije strogo određeno da dijete pripadanjem određenom obrascu privrženosti mora posjedovati kompetencije na određenoj razini, ali je uočena podudarnost između tipa privrženosti i razvoja kompetentnosti.

Djeca koja imaju stabilan, uravnotežen i cjelovit odnos sa skrbnikom više su

zainteresirana za eksperimentiranje, istraživanje, rješavanje zadataka, znatiželjna su i pokazuju zanimanje za predmete i osobe koje ih okružuju. Zbog takvog ponašanja kognitivne kompetencije su toj djeci na vrlo visokoj razini. Takva djeca posjeduju i visokorazvijene socijalne i emocionalne kompetencije, lako komuniciraju s ljudima u okolini, održavaju kontakt s njima, razmjenjuju iskustva, prilagodljivija su, strpljiva i lakše postižu dogovore (Vasta, Haith i Miller, 2005).

Osobe koje ne razviju sigurnu privrženost imaju veći rizik da teže razvijaju socijalne kompetencije, pokazuju karakteristike povučenosti, imaju teškoće pri izražavanju i doživljavanju emocija, a moguće su i poteškoće u pamćenju i motivaciji što se reflektira i odražava na školski uspjeh (Starc i sur., 2004).

6.3. Razlika između sigurno i nesigurno privržene djece u adolescentnoj i odrasloj dobi

Dijete koje je odrastalo u okruženju u kojemu se osjećalo sigurno i zadovoljno u odrasloj dobi će lakše uspostavljati i održavati bliske veze s drugim ljudima i imat će općenito veću kvalitetu života (Miljević-Ridički, R., 2017).

Smatra se kako emocionalne veze stvorene u ranom djetinjstvu imaju velik utjecaj na pojedinčevo zauzimanje uloga u životu i određuju način njegova socijalnog djelovanja (Lipovac, 2018).

U odrasloj dobi primijećena je korelacija između poremećaja hranjenja bulimije nervoze i poremećaja privrženosti. Zbog majčinog neadekvatnog reagiranja na djetetove potrebe, dijete počinje izjednačavati ljubav i hranu (Palčevski, G., Pokrajac-Bulian, A., Kosec, T., Peršić, M., 2017).

Djeca koja nisu razvila sigurnu privrženost u djetinjstvu, u adolescentnoj i odrasloj dobi imaju veću šansu zloupotrijebiti sredstva ovisnosti poput droga kao mehanizam izbacivanja stresa (Kocijan-Hercigonja, D., Hercigonja-Novković, V., 2017).

6.3.1. Životni ciljevi

Obrazac privrženosti koji je pojedinac razvio utječe i na njegove životne težnje i ciljeve, odnosno na to koliko određene aspekte u životu smatra važnima. Tako nesigurno privrženi pojedinci pridaju puno veći značaj fizičkom izgledu, važno im je što okolina misli o njihovim postupcima, teže većem novčanom bogatstvu i materijalnim dobrima, važniji im je društveni status i titule. Prisutno je prenaplašeno i često neopravdano nezadovoljstvo vlastitim izgledom i životom, često kritiziranje drugih ljudi iz okoline i potreba za natjecanjem (Dubravić, 2017).

Sigurno privrženi pojedinci su općenito zadovoljniji svim aspektima svoga života, imaju manji strah od novih životnih okolnosti, emocionalno su stabilni, zadovoljni su svojim poslovnim uspjesima, karijerama, ocjenama, izgledom, financijskim i društvenim statusom. Iz ovoga možemo zaključiti kako nesigurno privrženi pojedinci svoje postupke čine uglavnom iz ekstrinzičnih motiva, a sigurno privrženi pojedinci iz intrinzičnih motiva (Dubravić, 2017).

6.3.2. Romantične veze

Kroz istraživanje koje je provela Radić (2020.) o povezanosti sigurne privrženosti u ranom djetinjstvu i emocionalnih kompetencija u adolescentnoj dobi vidljiva je značajna korelacija između navedenog. Osobe koje su razvile siguran obrazac privrženosti, u adolescentnoj dobi imaju visoko razvijene emocionalne kompetencije (Radić, 2020). Osobe koje su razvile sigurnu privrženost, u prosjeku su zadovoljnije sa svojim romantičnim vezama i partnerom, imaju se manju potrebu mijenjati zbog partnera i lakše prihvaćaju partnerovo odsustvo i odbijanje od nesigurno privrženih osoba. Osobe koje su razvile anksiozni obrazac privrženosti traže češće potvrde, imaju niže samopouzdanje i imaju stalnu potrebu biti u blizini partnera, dok osobe koje su razvile izbjegavajući obrazac privrženosti odbijaju partnerovu pomoć i ne žele se prepustiti vezi, ne prihvaćaju niti daju dovoljnu količinu pažnje i nježnosti (Dubravić, 2017).

7. Ponašanja koja doprinose razvoju sigurne privrženosti

Način i stil života koje obitelji žive i na koji su primorane zbog okoline u kojoj se nalaze uvelike utječu na razinu stresa koji roditelji proživljavaju, a razina stresa utječe na odnos roditelja i djeteta (Miljević-Ridički, R., 2017).

Greenspan prema Miljević-Ridički navodi četiri načela kojih bi se trebali pridržavati oni koji su u najbližoj okolini djeteta (roditelji ili skrbnici) kako bi se dijete osjećalo voljeno, prihvaćeno i zaštićeno. Prvo načelo je provođenje vremena s djetetom. Drugo načelo je izražavanje osjećaja – dijete bi se trebalo osjećati sigurno pokazati svoje osjećaje verbalnim i neverbalnim putem. Treće načelo je umirivanje – vjera djeteta da ga roditelj štiti i osjećaj sigurnosti u njihovoj blizini te u blizini drugih ljudi koji ga mogu zaštititi od nečeg negativnog, od određene prijetnje ili mu umanjiti strahove. Četvrto načelo se odnosi na pomaganje drugima kroz vidove financijske, emocionalne ili druge vrste pomoći – dijete je sigurnije kada zna da njegovi roditelji pomažu potrebitima (Miljević-Ridički, R., 2017).

7.1. Podrška roditeljima

Roditelji mogu potražiti podršku na raznim mjestima i od stručnih osoba potražiti savjete koji im mogu pomoći ostvariti što kvalitetniju vezu sa svojim djetetom. Roditelji se mogu savjetovati izravno s liječnikom. Često su organizirane razne radionice i seminari s tematikom emocionalnog, socijalnog i kognitivnog razvoja djece. Jedna od takvih radionica je ona u sklopu Centra dječjeg zdravlja u Zagrebu u cilju poticanja razvoja emocionalne inteligencije. Također, roditelji mogu potražiti raznu stručnu literaturu dostupnu na mrežnim stranicama, potražiti preporuku literature kod pedijatra i čitati brošure dostupne u raznim čekaonicama. Obiteljski centar grada Zagreba provodi program „škole za roditelje“ u kojoj roditelji mogu unaprijediti svoje kompetencije u cilju uspješnijeg zadovoljenja dječjih potreba i izgradnje općenito kvalitetnijeg odnosa (Miljević-Ridički, R., 2017).

7.2. Utjecaj okoline

Utjecaj okoline u ranom djetinjstvu na kasniji razvoj djeteta je velik i na njega treba obratiti posebnu pažnju kako bismo djetetu osigurali maksimalno razvijanje kompetencija i mogućnosti. Važno je djetetu pružati topao i brižan odnos (Miljević-Ridički, R., 2017).

Istraživanja su pokazala kako dug i konstantan vremenski period odvojenosti djeteta od majke rezultira češćom pojavom nesigurne privrženosti kod te djece. No, obzirom da djeca koja su često odvojena od majke uglavnom to vrijeme odvojenosti provode u vrtiću, vjerojatno je da u *Eksperimentalnoj paradigmi ispitivanja u nepoznatoj situaciji* ne pokazuju i ne osjećaju strah u jednako velikoj količini kao djeca koja ne pohađaju predškolsku ustanovu, što utječe na rezultate ispitivanja (Milović, 2018).

Kod djece koja redovno polaze u jaslice primijećena je viša razina samostalnosti, upornosti i snalažljivosti u odnosu na djecu koja su kod kuće s majkama (Milović, 2018).

Ponekada se zbog raznih čimbenika (kao što su stres, neznanje, teški temperament djeteta, teški životni uvjeti) javlja nedostatak roditeljske reakcije na djetetove potrebe. U takvim slučajevima ako okolina primijeti nedostatak reagiranja na dječje potrebe, ona treba učiniti sve što pogoduje dobrobiti djeteta (Miljević-Rički, R., 2017).

Važno je i partnerstvo između obitelji, škole i vrtića. Dijete provodi puno vremena u predškolskoj ustanovi i u školi. Zbog toga je potrebna suradnja, između obitelji i odgojitelja ili učitelja kako bi zajedno mogli pružiti djetetu što bolje i kvalitetnije usmjerenje u njegovu rastu i razvoju (Miljević-Rički, R., 2017). Potpora djetetu je dužnost koju snose svi koji sudjeluju u njegovu odgoju, zato bi i odgojitelji i roditelji trebali aktivno sudjelovati u procesima koji uključuju odgoj djeteta. Odgojitelji i roditelji trebali bi redovito komunicirati o rutinama koje su u djetetovu životu i međusobno se obavještavati o događajima značajnim u djetetovu životu kako bi mu prijelaz iz jedne okoline u drugu bio što ugodniji (Janković, 2020).

8. Čimbenici koji utječu na razvoj privrženosti

Kako bi djeca mogla razviti emotivnu vezu s nekom osobom potrebno je da u njegovu životu postoji bliska osoba s kojom bi mogla razviti takav odnos. U nekim slučajevima djeca nemaju roditelja, skrbnika ili treću osobu koja za njih brine, nego odrastaju u ustanovama ili u drugim okolnostima bez mogućnosti stvaranja stabilnog i dugotrajnog primarnog objekta privrženosti. Takva djeca teško grade odnos povjerenja prema ljudima, tužna su i pokazuju nezadovoljstvo (Berk, 2008).

Značajno je da njega koju skrbnik pruža djetetu bude adekvatna i prilagodljiva. Kada skrbnik smireno, uz puno maženja, s nježnošću i s lakoćom prilagođava njegu djeteta

trenutnim potreba individue, ona će biti kvalitetnija, a dijete će vjerojatnije razviti sigurniju vezu. U slučajevima zlostavljanja, agresije u obitelji i nezainteresiranosti majke djeca razvijaju jedan od nesigurnih tipova privrženosti, najčešće neorganizirano-neorijentirani tip. Takav tip privrženosti često se javlja i u situacijama kada je skrbnik pretrpio emocionalnu traumu koja je ostavila trag na njegovu raspoloženju i omela njegovo svakodnevno funkcioniranje (Berk, 2008).

Osobine djeteta jedan su od čimbenika koji utječu na razvoj privrženosti. U situacijama u kojima postoji bilo kakva okolnost koja otežava brigu o djetetu (bolest, siromaštvo, zdravstvene komplikacije) teže je stvoriti stabilnu emotivnu vezu (Berk, 2008).

Vjeruje se kako vrsta temperamenta koja je prisutna kod djeteta utječe na razvoj privrženosti. Tako djeca teškog temperamenta u *ispitivanju u nepoznatoj situaciji* pokazuju veće negodovanje prilikom odvajanja od skrbnika, bez obzira koliko skrbnik uspješno zadovoljava dječje potrebe. Prema tome neki smatraju kako djeca teškog temperamenta češće razvijaju nesigurnu privrženost, a neki smatraju da je nesigurna privrženost izazvala pojavu teškog temperamenta (Vasta, Haith i Miller, 2005; Berk, 2008).

U nekim obiteljima postoje otežavajuće i stresne životne situacije koje ostavljaju svoj trag na dječjem emocionalnom razvoju. Neke od tih okolnosti su razvod roditelja, manjak potpore šire obitelji, teška financijska situacija, ponovno stupanje u brak, preseljenje, dodatno opterećenje poslovnim obvezama ili gubitak posla, bolest člana obitelji. Sve su to situacije koje mijenjaju funkcioniranje pojedinca, odnosno skrbnika, te posljedično time utječu na kvantitetu i kvalitetu vremena koje se posvećuje djetetu. U takvim okolnostima roditelj često ne uspijeva izbalansirati nove životne uvjete i brigu o djetetu, a djeca nemaju priliku stvoriti čvrst emotivni odnos. U takvim trenucima roditelji bi se trebali obratiti za pomoć stručnjacima i potražiti savjet kako bi što uspješnije obavljali svoju ulogu (Berk, 2008).

Socioekonomski status obitelji pokazuje određenu korelaciju s razvojem tipa privrženosti i stabilnosti istoga. U obiteljima srednjeg socioekonomskog statusa vjerojatnije je da će djeca razviti sigurni obrazac privrženosti i da će ona takva i ostati. U slučajevima kada je razvijen nesigurni obrazac privrženosti, on se nerijetko pretvori u sigurni jer majka uz pomoć okoline uspješnije zadovoljava dječje potrebe i prilagođava se svojoj novoj ulozi. U obiteljima niskog socioekonomskog statusa djeca često razvijaju nesigurne obrasce privrženosti koji se mijenjaju iz jednog u drugi (Berk, 2008).

9. Povezanost obrasca privrženosti djeteta i ostvarivanja prijateljskih odnosa s vršnjacima

Privrženost možemo najaktivnije promatrati u razdoblju ranog djetinjstva, a ona uvelike utječe na stvaranje vršnjačkih odnosa, te na stvaranje prijateljskih i ljubavnih odnosa u adolescentnoj i odrasloj dobi.

9.1. Cilj, hipoteze i problemi ispitivanja

Postavila sam hipotezu kako djeca koja pripadaju sigurnom obrascu privrženosti uspostavljaju više pozitivnih vršnjačkih odnosa od djece koja pripadaju nesigurnim obrascima privrženosti (izbjegavajuća privrženost, opiruća privrženost, neorganizirano-neorijentirana privrženost). Cilj ispitivanja je pokazati korelaciju između određenog obrasca privrženosti djeteta i njegovih socijalnih kompetencija. Ispitivanjem se pokušava odgovoriti na sljedeće probleme:

1. Ispitati socijalne odnose između ispitanika
2. Uočiti obrazac privrženosti koji je prisutan kod svakog ispitanika
3. Istražiti povezanost obrasca privrženosti i položaja djeteta u grupi

9.2. Metoda

9.2.1. Uzorak i postupak

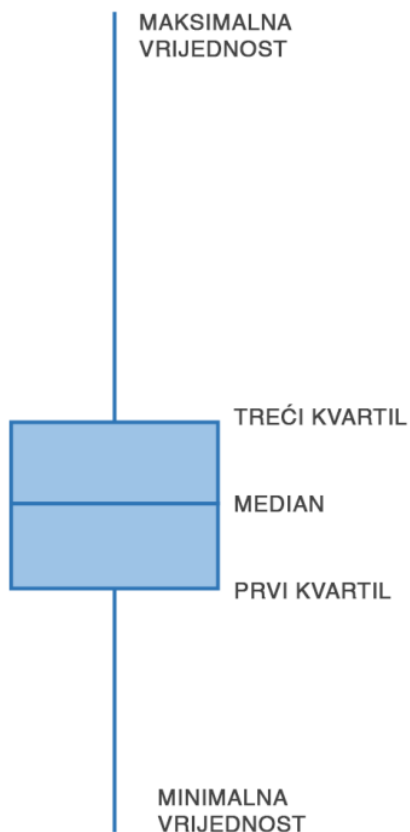
U ispitivanju je sudjelovalo 42 djece, od kojih 20 djevojčica (47,62%) i 22 dječaka (53,38%). 20 sudionika pripadalo je starijoj vrtićkoj skupini raspona dobi 4 do 6 godina, a 22 sudionika pripadala su predškolskoj skupini raspona dobi 6 do 7 godina. Procjenu privrženosti izvršile su matične odgojiteljice svake ispitivane vrtićke grupe. Ispitivanje je povedeno tijekom svibnja 2021. godine u dječjem vrtiću u Karlovcu.

9.2.2. Instrumenti ispitivanja

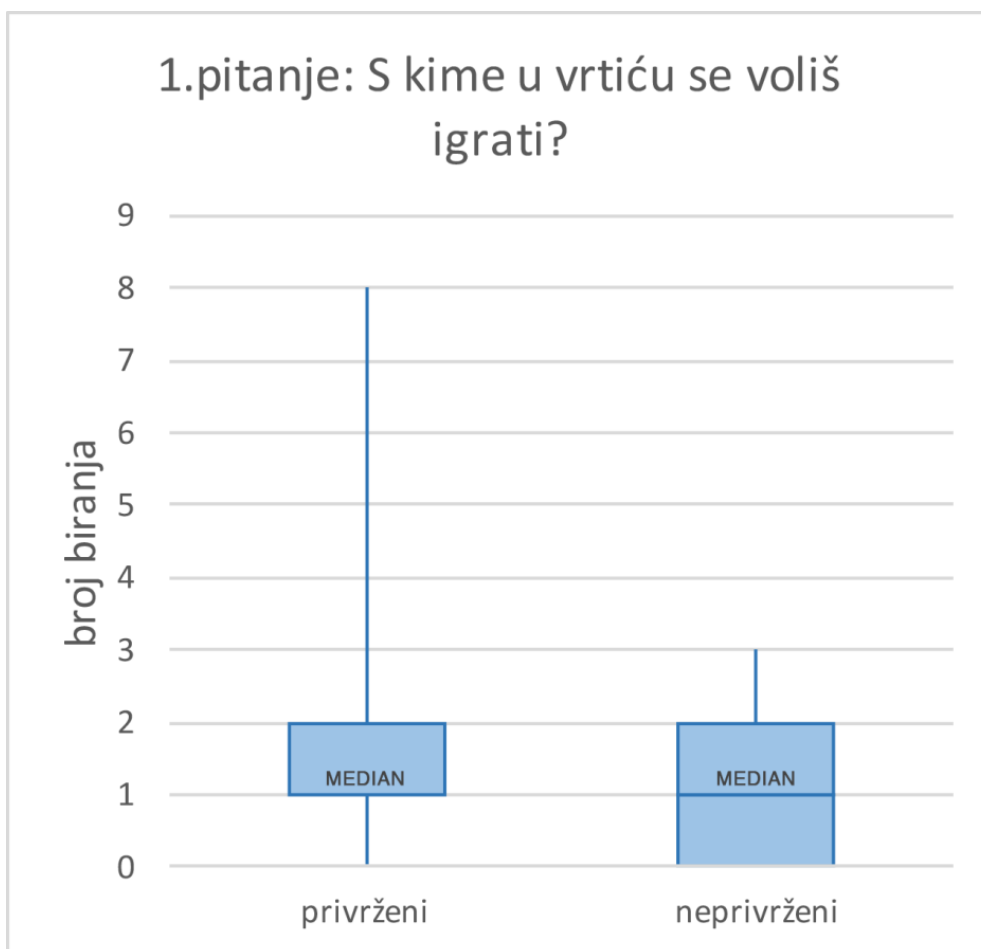
U sociometrijskom ispitivanju su svakom sudioniku postavljena četiri pitanja. Prvo pitanje je s kojom djecom iz vrtićke grupe se voli igrati. Drugo pitanje je s kojom djecom iz vrtićke grupe se ne voli igrati. Treće pitanje je koju bi djecu iz vrtićke grupe zvao na rođendan. Četvrto pitanje je koju djecu iz vrtićke grupe ne bi zvao na rođendan. Sudionici su ispitivaču na sva pitanja odgovarali bez prisustva drugih sudionika.

Matične odgojiteljice svake ispitivane skupine su prema opisima obrasca privrženosti u knjizi Berk, L.E. (2008.) *Psihologija cjeloživotnog razvoja (187.-188. str.)* procijenile kojem opisanom obrascu pripada svaki sudionik na temelju promatranja njihova ponašanja u trenutcima odvajanja od roditelja, odnosno skrbnika. Opisani obrasci prema kojima su odgojiteljice određivale dječju pripadnost su sigurna privrženost, izbjegavajuća privrženost, opiruća privrženost i neorganizirano-neorijentirana privrženost. Za potrebe istraživanja izbjegavajući, opirući i neorganizirano-neorijentirani obrazac privrženosti nazivat ćemo nesigurnim obrascem privrženosti.

9.3. Rezultati

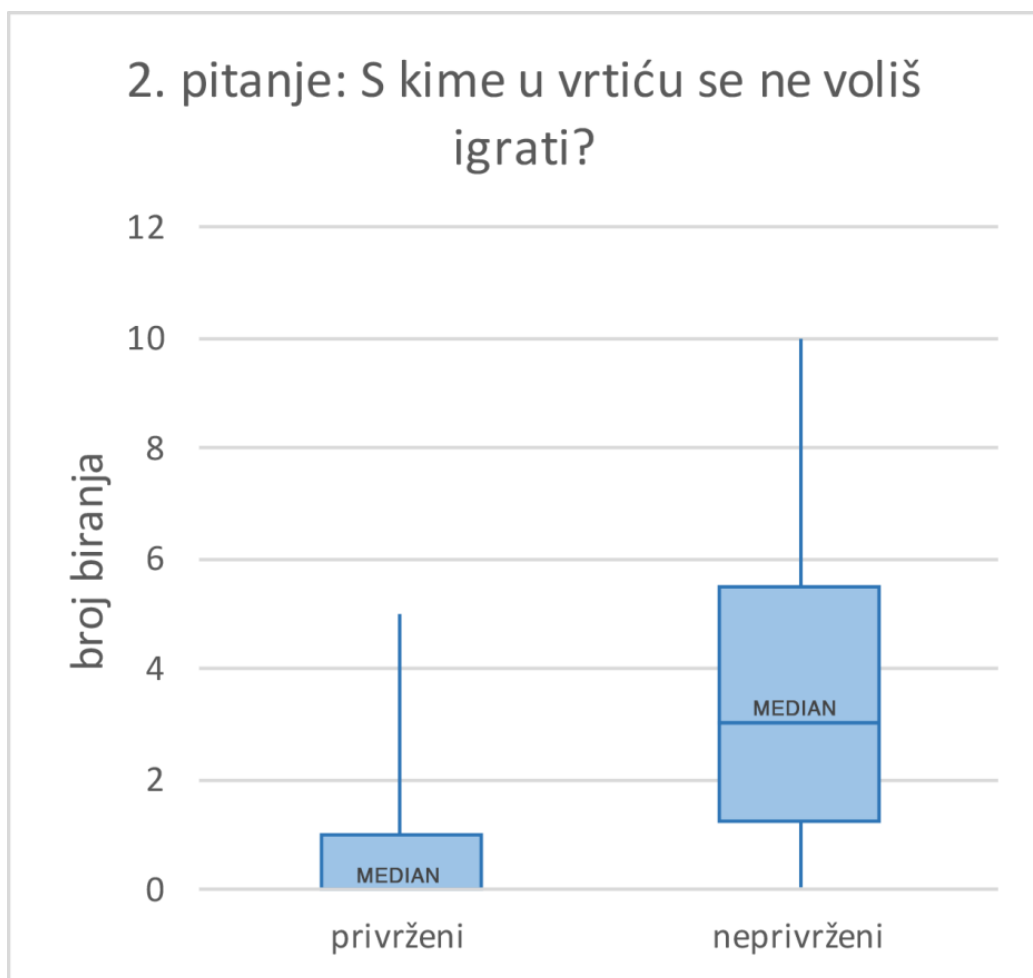

Slika 1. Prikazana je legenda prema kojoj se očitavaju podaci na Slici 2., Slici 3., Slici 4. i Slici 5.

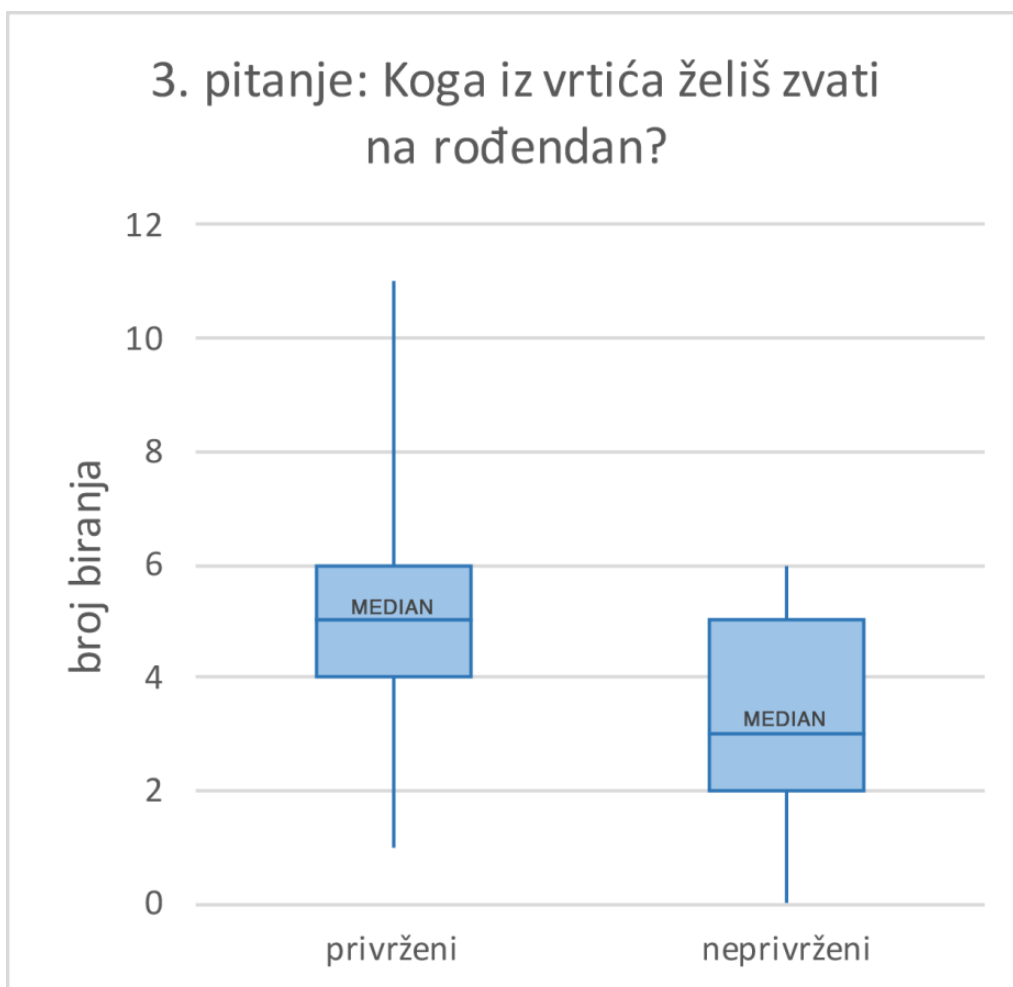
Slika 2. Prikaz broja biranja djeteta na pitanje *S kime u vrtiću se voliš igrati?* *Privrženi* označava sigurno privrženju djecu, a *neprivrženi* označava nesigurno privrženju djecu

Na Slici 2. vidljivo je kako je u skupini sigurno privržene djece, na postavljeno pitanje *S kime u vrtiću se voliš igrati*, maksimalan broj odabira pojedinog djeteta osam puta, a minimalan broj odabira nula puta. Pedeset posto sigurno privržene djece birano je između jedan i dva puta, a medijan iznosi jedan. U skupini nesigurno privržene djece maksimalan broj odabira pojedinog djeteta je tri puta, a minimalan broj odabira nula puta. Pedeset posto nesigurno privržene djece birano je između nula i dva puta, a medijan iznosi jedan.

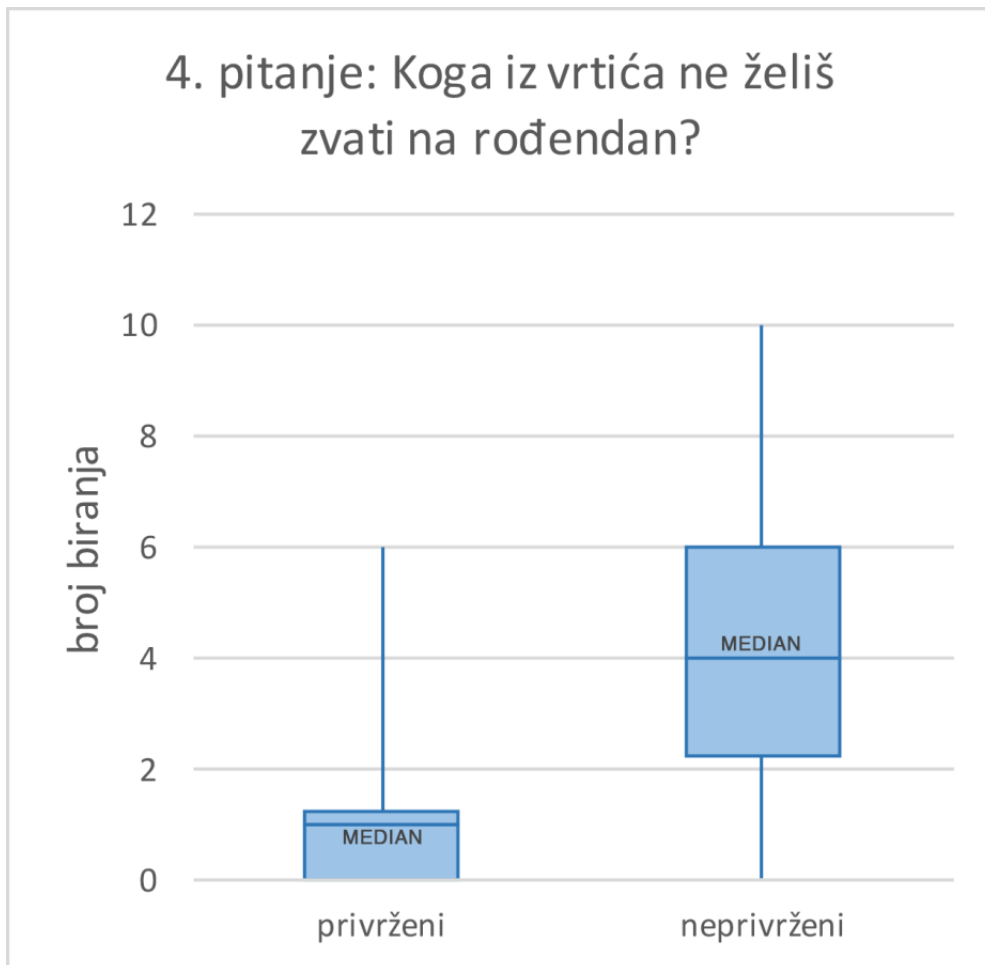
Slika 3 . Prikaz broja biranja djeteta na pitanje *S kime u vrtiću se ne voliš igrati?* *Privrženi* označava sigurno privrženu djecu, a *neprivrženi* označava nesigurno privrženu djecu

Na Slici 2. vidljivo je kako je u skupini sigurno privržene djece, na postavljeno pitanje *S kime u vrtiću se ne voliš igrati*, maksimalan broj odabira pojedinog djeteta pet puta, a minimalan broj odabira nula puta. Pedeset posto sigurno privržene djece birano je između nula i jedan puta, a medijan iznosi jedan. U skupini nesigurno privržene djece maksimalan broj odabira pojedinog djeteta je deset puta, a minimalan broj odabira nula puta. Pedeset posto nesigurno privržene djece birano je između jedan i pet puta, a medijan iznosi tri.

Slika 4. Prikaz broja biranja djeteta na pitanje *Koga iz vrtića želiš zvati na rođendan?* *Privrženi* označava sigurno privrženju djecu, a *neprivrženi* označava nesigurno privrženju djecu

Na Slici 4. vidljivo je kako je u skupini sigurno privržene djece, na postavljeno pitanje *Koga iz vrtića želiš zvati na rođendan*, maksimalan broj odabira pojedinog djeteta jedanaest puta, a minimalan broj odabira jedan put. Pedeset posto sigurno privržene djece birano je između četiri i šest puta, a medijan iznosi pet. U skupini nesigurno privržene djece maksimalan broj odabira pojedinog djeteta je šest puta, a minimalan broj odabira nula puta. Pedeset posto nesigurno privržene djece birano je između dva i pet puta, a medijan iznosi tri.

Slika 5. Prikaz broja biranja djeteta na pitanje *Koga iz vrtića ne želiš zvati na rođendan?* *Privrženi* označava sigurno privrženu djecu, a *neprivrženi* označava nesigurno privrženu djecu

Na Slici 5. vidljivo je kako je u skupini sigurno privržene djece, na postavljeno pitanje *koga iz vrtića ne želiš zvati na rođendan*, maksimalan broj odabira pojedinog djeteta šest puta, a minimalan broj odabira nula puta. Pedeset posto sigurno privržene djece birano je između nula i jedan put, a medijan iznosi jedan. U skupini nesigurno privržene djece maksimalan broj odabira pojedinog djeteta je deset puta, a minimalan broj odabira nula puta. Pedeset posto nesigurno privržene djece birano je između dva i šest puta, a medijan iznosi četiri.

9.4. Rasprava

Prema dobivenim rezultatima ispitivanja možemo zaključiti kako su sigurno privržena djeca puno više birana kao partneri za igru i kako ih puno više djece želi zvati na rođendan. Najvidljivija razlika između sigurno i nesigurno privržene djece je u količini odabira pojedinog djeteta na pitanje *koga ne želiš zvati na rođendan?* To pitanje je, između četiri postavljena, najindikativnije u pretpostavljanju tipa privrženosti djeteta i njegovih vršnjačkih odnosa. Pedeset posto nesigurno privržene djece izabrano je čak između dva i šest puta, dok je pedeset posto sigurne djece birano između nula i jedan put. Iz toga možemo zaključiti kako sigurno privržena djeca imaju više razvijene socijalne kompetencije i veći broj prijateljskih odnosa od nesigurno privržene djece.

10. Zaključak

Dijete kroz svoj rast i razvoj svakodnevno je u interakciji s ljudima iz svoje okoline i kvaliteta tih interakcija određuje pojedine aspekte njegova razvoja. Privrženost je važan odnos između djeteta i roditelja koji utječe na socijalni i emotivni razvoj pojedinca. Način na koji primarni objekt privrženosti reagira na djetetove potrebe i signale čimbenik je koji najdominantnije utječe na razvoj obrasca privrženosti koji će biti prisutan kod djeteta. Dijete kao primarni objekt privrženosti uglavnom odabire majku, jer s njom provodi najviše vremena i ona je osoba koja reagira na većinu njegovih signala, ali odnos privrženosti može se razviti i prema ocu, braći i sestrama, bakama i djedovima, odgojiteljima ili bilo kojoj osobi koja s djetetom gradi uzajamni emocionalni odnos. Privrženost se najintenzivnije razvija u ranom djetinjstvu, no njen utjecaj je vidljiv u svim fazama čovjekova života.

Kao i mnoge druge sposobnosti, veze i karakteristike djeteta, najbrže i najintenzivnije se razvija u ranim godinama života i zbog toga ju tada možemo s lakoćom promatrati. Privrženost koju je osoba razvila kao dijete u većini slučajeva će imati utjecaj na donošenje životnih ciljeva, odluka, uspješnost socijalizacije i komunikacije s prijateljima, kolegama, romantičnim partnerima, stupanje u kontakte s vršnjacima, školski i poslovni uspjeh, veze s bližom i daljom obitelji, ali i na osjetljivost prema vlastitom djetetu.

Sigurno privrženost djeca posjeduju općenito veće zadovoljstvo životom, imaju visoko razvijene socijalne i kognitivne kompetencije, u adolescentskoj i zreloj dobi razvijaju zdrave odnose u obiteljskom i poslovnom okruženju, imaju bolji školski uspjeh, te teže ostvarivanju intrinzičnih ciljeva. U vrtićkom okruženju sigurno privrženost djeca stvaraju veći broj prijateljskih odnosa.

11. Literatura

1. Berk., L. E. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Zagreb: Naklada Slap
2. Brajša-Žganec, A. (2003) *Dijete i obitelj - Emocionalni i socijalni razvoj*. Jastrebarsko, Naklada Slap
3. Cakić, L., & Marjanović-Umek, L. (2013). *Privrženost djece u dobi od 5 do 7 godina i osobine ličnosti majki*. *Suvremena psihologija*, 16(1), 5-19.
4. Ćosić, J. (2017). *Privrženost ocu i funkcioniranje u djetinjstvu* (Završni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:269897>
5. Dubravić, D. (2017). *Razlike u životnim težnjama između tipova privrženosti* (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:557946>
6. Grgurić, J. (2017). *Zajednica – Prijatelj dojenja*. U: Grgurić, J., Jovančević, M. i sur. *Preventivna i socijalna pedijatrija* (str. 319-325). Zagreb: Medicinska naklada
7. Janković, L. (2020). *Socijalno-emocionalna dobrobit djece i stil privrženosti u odnosu na prijelazni period iz perspektive roditelja i odgajatelja* (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:189:091599>
8. Kocijan, D. (2019). *Dojenje i privrženost* (Završni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:717982>
9. Kocijan-Hercigonja, D., Hercigonja-Novković, V. (2017). *Ovisnosti u djece i adolescenata*. U: Grgurić, J., Jovančević, M. i sur. *Preventivna i socijalna pedijatrija* (str. 319-325). Zagreb: Medicinska naklada
10. Lipovac, T. (2018). *Privrženost i emocionalni razvoj djece* (Završni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:026941>
11. Mihaljević, M. (2019). *Privrženost* (Završni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:704834>
12. Milović, M. (2018). *Privrženost djece roditeljima i odgojiteljima u ranoj i*

- predškolskoj dobi* (Završni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:793696>
13. Miljević-Ridički, R. (2017). Važnost ranog iskustva za razvoj djeteta. U: Grgurić, J., Jovančević, M. i sur. Preventivna i socijalna pedijatrija (str. 156-160). Zagreb: Medicinska naklada
 14. Molnar, J. (2012). *Rana privrženost i privrženost u prijateljskim i romantičnim odnosima* (Završni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:022043>
 15. Palčevski, G., Pokrajac-Bulian, A., Kosec, T., Peršić, M. (2017). Prevencija poremećaja hranjenja. U Grgurić, J., Jovančević, M. i sur. Preventivna i socijalna pedijatrija (str. 319-325). Zagreb: Medicinska naklada
 16. Posavec, V. (2019). *Kako nastaje sigurna privrženost? – proširivanje normativnog modela privrženosti* (Završni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:004958>
 17. Radić, I. (2020). *RAZVOJ SIGURNE PRIVRŽENOSTI U RANOM DJETINJSTVU I NJENA ULOGA U RAZVOJU EMOCIONALNE KOMPETENCIJE KOD STARIJIH ADOLESCENATA* (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:758536>
 18. Sladović Franz, B. (2017). Organizacija socijalne skrbi za djecu u Hrvatskoj. U Grgurić, J., Jovančević, M. i sur. Preventivna i socijalna pedijatrija (str. 319-325). Zagreb: Medicinska naklada
 19. Starc, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M.(2004), *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing_ Tehnička knjiga
 20. Vasta, R., Haith, M.M., Miller, S.A. (2005). *Dječja psihologija*. Zagreb: Naklada Slap
 21. Ždero, V. (2005). PSIHIČKO ZLOSTAVLJANJE I ZANEMARIVANJE DJECE U OBITELJI. *Ljetopis socijalnog rada*, 12 (1), 145-172. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/2789>
 22. Žigmundić, M. (2016). *Utjecaj privrženosti na razvoj emocionalne inteligencije* (Završni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:208640>

14. Prilozi

Svaki ispitanik u navedenim rezultatima označen je jednim rednim brojem.

U Tablici 1. prikazano je koliko je puta pojedini sudionik među ispitanicima naveden za svako pojedino pitanje i procijenjeni obrazac privrženosti kojemu pripada. Tablica se odnosi na prvu grupu ispitanika, stariju vrtićku skupinu.

ISPITANIK	1. pitanje	2. pitanje	3. pitanje	4. pitanje	Stil privrženosti (P/N)
1.	0	1	3	1	P
2.	3	0	6	4	N
3.	2	0	2	0	P
4.	3	0	5	0	P
5.	0	2	3	2	N
6.	2	0	5	1	P
7.	1	0	4	1	P
8.	5	0	8	0	P
9.	1	1	5	6	N
10.	1	1	7	2	P
11.	2	0	7	1	P
12.	0	1	5	1	P
13.	1	0	4	2	P
14.	1	1	5	0	P

15.	2	3	5	3	N
16.	3	0	6	3	P
17.	2	4	5	3	N
18.	0	10	0	9	N
19.	3	1	6	3	P
20.	1	1	1	2	P

U Tablici 2. prikazano je koliko je puta pojedini sudionik među ispitanicima naveden za svako pojedino pitanje i procijenjeni obrazac privrženosti kojemu pripada. Tablica se odnosi na drugu grupu ispitanika, predškolsku vrtićku skupinu.

ISPITANIK	1.pitanje	2.pitanje	3.pitanje	4.pitanje	Stil privrženosti (P/N)
1.	1	0	5	0	P
2.	1	3	3	4	N
3.	3	0	6	1	P
4.	1	0	5	0	P
5.	0	9	2	10	N
6.	0	3	1	6	P
7.	1	1	5	1	P
8.	2	0	5	0	P

9.	1	0	5	0	P
10.	1	1	4	1	P
11.	2	1	6	1	P
12.	2	1	3	1	P
13.	8	0	11	0	P
14.	1	5	1	5	P
15.	1	4	1	5	N
16.	2	0	5	0	P
17.	0	2	3	0	N
18.	1	0	6	0	P
19.	0	0	2	1	N
20.	0	0	6	0	P
21.	3	6	3	6	N
22.	2	0	7	1	P

Izjava o izvornosti završnoga rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)